

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ และกระบวนการแปรรูปเพื่อการจำหน่ายของชุมชน ตำบลบ้านตาลอำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่” ผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาดังต่อไปนี้

1. เอกสารและบทความที่เกี่ยวข้อง
 - 1.1 แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 1.2 แนวคิดการรวมกลุ่ม อิทธิพลที่มีผลต่อประสิทธิภาพของกลุ่ม
 - 1.3 แนวคิดการมีส่วนร่วม
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและบทความที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาประเทศไทยได้ประสบปัญหาขึ้นหลายด้าน ได้แก่ ปัญหาความเสื่อมโทรมของธรรมชาติ รวมถึงปัญหาทางด้านสังคม ซึ่งก่อให้เกิดช่องว่างทางสังคม สถาบันครอบครัวและสถาบันชุมชนอ่อนแอลง หมู่บ้านหลายหมู่บ้านได้เรียนรู้และปรับตัวเพื่อลดความรุนแรงของผลกระทบจากการพัฒนา สร้างสรรค์รูปแบบและวิธีการพัฒนาที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพภูมิศาสตร์และสังคมศาสตร์ของชุมชนโดยอาศัยองค์ประกอบ 2 ประการคือ มรดกทางภูมิปัญญาหรือความรู้ในชีวิตจริงที่มีอยู่เดิมในชุมชนและประสบการณ์เข้าร่วมกับการพัฒนาสมัยใหม่เป็นกระบวนการถ่ายทอดทางภูมิปัญญาประสานกับการเรียนรู้จากประสบการณ์ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชน

สังคมไทยได้เรียนรู้การปรับตัวของชาวบ้าน โดยกระแสภูมิปัญญานี้ และเล็งเห็นว่าการพัฒนาที่ผ่านมาเราให้ความสำคัญกับความรู้และผู้ทรงภูมิปัญญาไทยน้อยกว่าความรู้สากลและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านสมัยใหม่ แต่ในปัจจุบันบทบาทของภูมิปัญญาไทยในการพัฒนาสังคมได้รับการยอมรับมากขึ้น จากหลายๆหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน มูลเหตุที่ภูมิปัญญาไทยมีบทบาทในหน่วยงานและการพัฒนาทุกด้าน เพราะภูมิปัญญาไทยมีความหลากหลาย เป็นความหลากหลายที่แวดล้อมวิถีชีวิตคนในสังคม ภูมิปัญญาไทยจึงเกี่ยวข้องกับทุกมิติทางสังคม โดยมี คนเป็นศูนย์กลางของความสัมพันธ์กับมิติทางสังคมนั้นๆ หรือเรียกได้ว่าเป็นผู้ทรงภูมิปัญญาของสังคม

เป็นผู้เรียนรู้ สืบทอด พัฒนา ถ่ายทอดและนำความรู้ทางภูมิปัญญามาพัฒนาชีวิตของคนในสังคม (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2551)

ความหมายของภูมิปัญญา

ธวัช (2531), ยิงยง (2537) และเอกวิทย์ (2541) เห็นตรงกันว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ความสามารถและประสบการณ์ของชาวบ้านที่สั่งสมสืบทอดกันมา เพื่อแก้ปัญหาและปรับตัวให้สอดคล้องกับความจำเป็นและความเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสืบทอดไปสู่คนรุ่นใหม่เพื่อการดำรงอยู่ของเผ่าพันธุ์จึงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ

แนวคิดการรวมกลุ่ม อิทธิพลที่มีผลต่อประสิทธิภาพของกลุ่ม

ความหมายของกลุ่ม ด้วยเหตุที่มนุษย์ไม่สามารถอยู่คนเดียวโดยไม่ติดต่อกับใครเลยไม่ได้ เพราะมนุษย์จะต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันจึงจะมีชีวิตอยู่รอดได้ ดังนั้นมนุษย์จึงจำเป็นต้องรวมกันเป็นกลุ่มในสังคมเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการแลกเปลี่ยนสิ่งของเพื่อการดำรงชีวิต ซึ่งในลักษณะของการรวมกลุ่มนั้น ประกอบด้วยสมาชิกตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มารวมกัน มีการแสดงพฤติกรรมได้ต่อกัน มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันและยอมรับระเบียบแบบแผนร่วมกัน มนุษย์เมื่อมาอยู่ร่วมกันในสังคมย่อมต้องพึ่งพาอาศัย มีการแลกเปลี่ยนปัจจัยต่างๆเพื่อให้ได้ในสิ่งที่ตนเองต้องการและความต้องการของแต่ละคนก็ย่อมจะไม่เหมือนกัน คนที่มีความต้องการที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกันก็จะอยู่ในกลุ่มเดียวกัน เพื่อให้ได้ในสิ่งที่ตนเองต้องการโดยอาศัยพลังกลุ่มในการทำงาน

ความหมายของคำว่า "กลุ่ม" นั้น พรรรถทิพย์ (2541 : 51) และศักดิ์ไทย (2542 : 39) ได้ให้ความหมายของกลุ่มที่คล้ายกันว่า หมายถึง บุคคลซึ่งประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมาปฏิสัมพันธ์กัน (Interaction) เพื่อปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยให้การปฏิบัตินั้น ๆ ของแต่ละบุคคลและกลุ่มบรรลุผลตามเป้าหมายของตนเองและกลุ่มนั้นมีขนาดและลักษณะที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของกลุ่ม โดยที่แต่ละกลุ่มที่มีการรวมตัวกันนั้นจะต้องมีลักษณะพื้นฐาน ดังที่ พรรรถทิพย์ (2541 : 51) และศักดิ์ไทย (2542 : 39) ได้กล่าวไว้ ดังนี้

1. ประกอบด้วยสมาชิกตั้งแต่สองคนขึ้นไป
2. มีจุดมุ่งหมายเฉพาะ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับพฤติกรรมของแต่ละบุคคลและกลุ่มกลุ่มที่ดี ต้องตอบสนองความต้องการทั้งของกลุ่ม และสมาชิกแต่ละคนในเวลาเดียวกันได้หรืออย่างน้อยความต้องการของทั้งสองอย่างต้องไม่ขัดกันจนยากแก่การรวมกลุ่ม

3. มีโครงสร้างซึ่งเกิดจากแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบย่อย ๆ ซึ่งแต่ละส่วนก็จะแสดงบทบาทที่เหมาะสมของตน ทุกคนในกลุ่มยอมรับการรวมกลุ่ม มีการปฏิสัมพันธ์กัน รู้ว่าใครเป็นคนในกลุ่มใครเป็นคนนอกกลุ่ม การคงอยู่ของกลุ่มจะช่วยตอบสนองความต้องการหรือ ให้ความพึงพอใจแก่สมาชิก
4. มีกลไกสำหรับการควบคุมสมาชิก นั่นคือ มีกฎระเบียบข้อบังคับหรือปทัสถาน (Norms) สำหรับกำหนดบทบาท และหน้าที่ของบุคคลและกลุ่ม

การรวมตัวของกลุ่ม

การรวมตัวกันของกลุ่มจะเกิดขึ้นได้นั้น อิทธิพลที่สำคัญคือ ความต้องการของสมาชิกกลุ่ม เมื่อสมาชิกมีความต้องการที่ตรงกันยอมทำให้เกิดการรวมตัวกันและก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในกลุ่ม นอกจากนี้กลุ่มจะรวมตัวกันและทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะของกลุ่ม ดัง พรหมทิพย์ (2541 : 54) ได้กล่าวไว้ ดังนี้

1. การรวมกลุ่มถาวร ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชุมชนธุรกิจ ซึ่งการร่วมกันเป็นกลุ่มยังต้องคำนึงถึงค่านิยมที่ใกล้เคียงกัน ทักษะคติที่คล้ายคลึงกัน และความเชื่อที่คล้ายกัน
2. การรวมกลุ่มย่อยชั่วคราว ได้แก่ การเดินขบวน การจัดนิทรรศการ ซึ่งเกิดได้จากสาเหตุต่างๆ เช่น เมื่อมีจุดมุ่งหมายร่วมกันเฉพาะครั้ง เช่น โฆษณาชวนเชื่อทางการเมือง และการประท้วง การรวมตัวกันของกลุ่มจะเกิดขึ้นได้ย่อมขึ้นอยู่กับทัศนคติ ค่านิยม ที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งการรวมกลุ่มแต่ละกลุ่มย่อมมีความแตกต่างกันไปแล้วแต่วัตถุประสงค์และพื้นฐานทางความคิดของแต่ละบุคคล

นอกจากนั้น จีรพรหม (2523 : 263) ยังได้กล่าวถึงลักษณะของการรวมกลุ่มจะแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ที่จะได้รับจากกลุ่ม ทำให้มีกลุ่มเกิดขึ้นมากมายในสังคมการแบ่งกลุ่มโดยทั่วไปว่า มี 2 แบบดังนี้

1. กลุ่มที่เป็นทางการ หมายถึง กลุ่มที่มีโครงสร้างถาวรมีการตั้งระเบียบกฎเกณฑ์เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างแจ่มชัด เพื่อให้กลุ่มดำเนินไปอย่างมีหลักการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกลุ่มประเภทนี้มีจำนวนสมาชิกมาก ไม่สามารถพูดคุยหรือเจรจากันด้วยปากเปล่าได้อย่างทั่วถึง การปฏิบัติตนในการเข้ากลุ่มของสมาชิกเป็นไปตามระเบียบข้อตกลงที่วางไว้ เช่น กลุ่มข้าราชการหน่วยงาน กลุ่มสัมมนา สมาคม สโมสร เป็นต้น
2. กลุ่มที่ไม่เป็นทางการ หมายถึง กลุ่มที่ไม่มีกฎเกณฑ์อันใดวางไว้ตายตัว อาจเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ เช่น กลุ่มเพื่อน กลุ่มครอบครัว กลุ่มกีฬา เป็นต้น

กลุ่มพวกนี้จะนัดพบกันตามเวลาที่สะดวกของสมาชิก หรืออาจจะแยกย้ายจากกันได้ตามความต้องการ หรือตลอดเวลา ต้องการการยอมรับจากกลุ่ม หรือต้องการความเป็นเพื่อน ซึ่งมีการศึกษาและวิจัยเรื่องกลไกวิธีการในบางครั้งมนุษย์เราอาศัยการเข้ากลุ่มหรือองค์กร เพราะหวังผลว่าตนเองจะได้รับผลประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง จากกลุ่มหรือองค์กรนั้น เช่น ต้องการความมีชื่อเสียง ต้องการเงินทองต้องการการยอมรับจากกลุ่ม หรือต้องการความเป็นเพื่อน

การเกิดกลุ่มควรจะมีการจัดวางระบบและกระบวนการในการทำงานของกลุ่มที่ชัดเจนเพื่อให้การดำเนินงานของกลุ่มเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กิติ (2543 : 169) กล่าวว่า กลุ่มที่ดีจึงควรมีลักษณะของกลุ่มดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของกลุ่มเป็นสิ่งที่สมาชิกได้ร่วมกันทำกำหนดขึ้น ทำให้เป็นที่พอใจและยอมรับของกลุ่ม นั่นก็หมายความว่าวัตถุประสงค์ของกลุ่มก็คือวัตถุประสงค์ของทุกคนในกลุ่มนั่นเอง
2. กลุ่มต้องแสดงให้เห็นประจักษ์ว่าค่านิยมของกลุ่มมีความสำคัญซึ่งสมาชิกทุกคนยอมรับความสำคัญของค่านิยมนั้น
3. บรรยากาศของกลุ่มต้องมีลักษณะที่สนับสนุน หรือสร้างความร่วมมือของมวลสมาชิก เช่น ยอมรับข้อติชม คำวิจารณ์ ข้อมูลต่างๆ และข้อเสนอแนะ แล้วร่วมกันพิจารณาตัดสินใจให้เกิดประโยชน์แก่กลุ่มมากที่สุด
4. กลุ่มต้องพยายามให้สมาชิกทุกคนได้พัฒนาตนเอง มีความคิดสร้างสรรค์ และการมีความคิดเห็นสอดคล้องกันอย่างสร้างสรรค์และถูกต้องเหมาะสม
5. กลุ่มต้องใช้การติดต่อสื่อสารอย่างถูกต้องทุกวิถีทาง ทั้งภายในและภายนอกกลุ่มเพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด สมาชิกภายในกลุ่มจะต้องหลีกเลี่ยงการพูดจาที่ไร้สาระและการซุบซิบนินทาหรือข่าวลือต่าง ๆ
6. กลุ่มต้องใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อให้ทุกคนเข้าใจกันดี โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกมีโอกาสผลัดเปลี่ยนกันแสดงความคิดเห็น

การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มนั้น สมาชิกภายในกลุ่มต้องมีการร่วมแรงร่วมใจกันและมีความต้องการที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน งานของกลุ่มจึงจะประสบผลสำเร็จและสิ่งที่สำคัญในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มอีกอย่างหนึ่งคือ ศักยภาพของสมาชิกในกลุ่มและผู้นำกลุ่มที่ควรจะมีความรู้

และความสามารถในการช่วยกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งการวางแผนงานเพื่อให้มีความเข้าใจตรงกันทุกคน

ลักษณะของกลุ่มที่มีประสิทธิภาพหรือเข้มแข็ง

การที่กลุ่มจะอยู่ได้นานนั้นกลุ่มจะต้องมีความเหนียวแน่นพอที่จะรักษาให้กลุ่มคงต่อไปได้ โดยที่จะต้องมีการจัดการบริหารกลุ่มที่มีประสิทธิภาพที่มีความเข้มแข็ง สมาชิกมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและรู้สึกเป็นเจ้าของกลุ่มหรือเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มตลอดจน คิดที่จะพัฒนา กลุ่มอยู่ตลอดเวลา

ลักษณะของกลุ่มที่มีประสิทธิภาพหรือเข้มแข็ง จีรพรรณ (2523 : 263) ได้กล่าวไว้ดังนี้

1. กลุ่มสามารถช่วยตอบสนองความต้องการของสมาชิกให้บรรลุวัตถุประสงค์
2. สมาชิกมีทัศนคติที่ดีในการทำงานกลุ่ม
3. สมาชิกในกลุ่มมีความสามารถในการทำงานร่วมกัน
4. สมาชิกในกลุ่มมีความพึงพอใจในการทำงานร่วมกัน
5. สมาชิกในกลุ่มมีความร่วมมือกันในการทำงานร่วมกัน
6. สมาชิกมีโอกาสพบปะสังสรรค์กันเสมอ
7. สมาชิกเข้าใจบทบาทและหน้าที่ของแต่ละคนในกลุ่ม
8. ความคล้อยคลึงบางประการของสมาชิก ช่วยให้กลุ่มมีการรวมกลุ่มที่มีความเหนียวแน่น
9. กลุ่มขนาดเล็กจะมีความเหนียวแน่นกว่ากลุ่มขนาดใหญ่
10. ถ้ากลุ่มได้รับการยกย่องจากสังคมจะทำให้กลุ่มมีความเหนียวแน่นยิ่งขึ้น

ความเข้มแข็งของชุมชนเกิดจาก กลุ่มองค์กรนั้นมีส่วนร่วมในโครงการสาธารณชุมชน ตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินการระดมทรัพยากร และการประเมินผล ภายใต้วส่วนรวม ทำให้ทุกกลุ่มหรือทุกองค์กรในชุมชนมีบทบาทสำคัญ เราอาจพิจารณาความเข้มแข็งจากองค์ประกอบเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็งได้ ดังนี้

1. มีอุดมการณ์ของกลุ่มชัดเจน
2. มีการบริหารจัดการที่ดีเป็นระบบ
3. มีการทำกิจกรรมที่ต่อเนื่อง
4. มีทุนในสัดส่วนที่พอเพียง
5. มีเครือข่าย ความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกกลุ่ม

6. มีอำนาจต่อรองกับหน่วยงานภาครัฐที่จะต้องให้การสนับสนุน
7. กลุ่มได้รับการยอมรับจากสังคมภายในและภายนอก (กิติ, 2543 : 164)

สรุปได้ว่า กลุ่มที่มีประสิทธิภาพอย่างเต็มที่หรือเข้มแข็งนั้น มาจากการมีผู้นำกลุ่มที่มีความสามารถและสมาชิกมีส่วนร่วมในการทำงาน มีวัตถุประสงค์ในการทำงานที่ชัดเจน

การพัฒนาของกลุ่ม

มนุษย์ถึงแม้ว่าจะอยู่คนเดียวก็จะต้องเผชิญปัญหาอยู่ตลอดเวลาเป็นปัญหาเฉพาะตัว เช่น ความหิว โหยส การเจ็บป่วย เป็นต้น (กิติ, 2543 : 164) แต่ถ้ามนุษย์ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มจะทำให้เกิดปัญหา หรือข้อขัดแย้งเพิ่มขึ้น จากปัญหาเฉพาะตัวเป็น ปัญหาระหว่างบุคคลกับบุคคล ระหว่างบุคคลกับกลุ่ม หรือระหว่างกลุ่มกับกลุ่ม คนยิ่งมากขึ้น ปัญหาหรือข้อขัดแย้งยิ่งมากขึ้นหรือใหญ่โตขึ้นเป็นเงาตามตัวข้อขัดแย้งหรือปัญหาต่างๆจะเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาหรือทุกระยะของการรวมตัวเป็นกลุ่มของมนุษย์ ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องได้รับการแก้ไขที่ถูกต้องและเหมาะสมให้เรียบร้อยโดยเร็วที่สุด พร้อมกันนั้นกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มจะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขอยู่ตลอดเวลา

สภาพของกลุ่มซึ่งอาจจะเสื่อมโทรมลงไปในขณะที่เกิดปัญหาก็จะฟื้นฟูกลุ่มให้ฟื้นสภาพเสื่อมโทรมกับคืนสู่สภาพปกติภายหลังจากที่ได้แก้ไขปัญหานั้นได้สำเร็จ หรืออาจจะต้องมีการปฏิรูปกลุ่มเสียใหม่ให้เป็นกลุ่มที่ดีมีสภาพเป็นปกติเช่นเดิม กลุ่มจึงจะมีอายุยืนยาวต่อไปได้ แต่ถ้าปัญหาของกลุ่มเหล่านั้นไม่ได้รับการแก้ไขให้กลุ่มกลับคืนสู่สภาพปกติ สภาพของกลุ่มก็จะยิ่งเสื่อมหรือทรุดโทรมลงไปเรื่อย ๆ นานไปความร่วมมือระหว่างมวลสมาชิกจะลดลงจนไม่มีเหลือ สมาชิกกลุ่มจะเกิดความรู้สึกว่ากลุ่มจะไปไม่รอด ทุกคนต่างก็จะพยายามหาทางเอาตัวเองรอด ช่วยตัวเองให้พ้นภัยในทุกวิถีทาง เมื่อเป็นเช่นนี้ผลผลิตหรือการดำเนินงานของกลุ่มก็ย่อมจะลดลงเรื่อยๆ จนกระทั่งถึงศูนย์ และในที่สุดกลุ่มก็จะต้องแตกสลาย

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า เมื่อมนุษย์มารวมตัวกันจนเกิดเป็นกลุ่มไม่ว่ากลุ่มนั้นจะเป็นกลุ่มใหญ่ไม่ว่ากลุ่มนั้นจะอยู่ที่ไหนหรือประกอบกิจกรรมอะไร กลุ่มจะมีวัฏจักร (life cycle) ประกอบด้วย 4 ระยะดังนี้ (กิติ, 2543 : 165-175)

1. ระยะการพัฒนาของกลุ่ม
2. ระยะการประสบปัญหา
3. ระยะการแก้ปัญหา
4. ระยะการฟื้นฟูสภาพและการปฏิรูป

ระยะการพัฒนากลุ่ม

เมื่อมีการรวมตัวกันของมนุษย์ พัฒนาเป็นกลุ่มหรือองค์กรขึ้นแล้ว จำเป็นที่จะต้องมีส่วนนำของกลุ่ม ทั้งผู้นำและสมาชิกของกลุ่มจะต้องมีความตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่จะร่วมมือร่วมใจกันเอาชนะปัญหา อุปสรรค รวมทั้งข้อขัดข้องและสิ่งขัดขวางการพัฒนาต่างๆ ซึ่งจะต้องเกิดอย่างแน่อนให้ได้มากที่สุดที่จะทำได้ หรือให้หมดไปให้ได้ ในระยะเริ่มต้นของการพัฒนากลุ่มหรือองค์กรจะไม่สามารถประสบความสำเร็จได้ถ้าสมาชิกมีความระแวงกันสงสัย หรือกลัว สมาชิกจะไม่ยอมรับกันและกัน สมาชิกจะมีความรู้สึกไม่ต้องการและไม่มีประโยชน์ที่จะเข้าร่วมกับกลุ่ม ฉะนั้นการพัฒนากลุ่มระยะแรกจะเป็นระยะของการสร้างบรรยากาศให้มวลสมาชิกมีความเชื่อใจไว้ใจ และยอมรับตัวผู้นำรวมทั้งเพื่อนสมาชิกของกลุ่มด้วยกันลดความกลัวกับความไม่เชื่อมั่นของตัวสมาชิกเอง และให้มีการสนับสนุนเกื้อกูลกันและกันเนื่องจากผู้ที่เริ่มเข้ามาเป็นสมาชิกของกลุ่มใหม่ๆ จะมีความคิดหรือความรู้สึกที่ค่อนข้างสับสนกระวนกระวายอยู่ในใจว่าตนเองจะตกอยู่ฐานะอย่างไร คนอื่นๆ เขาจะยอมรับเราไหมจะมีความมั่นคงปลอดภัยแค่ไหนในการที่อยู่ร่วมกับกลุ่มนี้ถ้าสิ่งเหล่านั้นได้รับการพิสูจน์ว่าไม่มีปัญหา สมาชิกของกลุ่มทุกคนจะพอใจ ก็จะทำให้มีการพัฒนากลุ่มที่ดีต่อไป

กลุ่มที่ดี จะต้องมีการพัฒนากลุ่มให้มีประสิทธิภาพซึ่งการพัฒนากลุ่มนั้น ต้องอาศัยเวลาและความอดทนของสมาชิกกลุ่ม ผู้นำของกลุ่มต้องเป็นผู้ที่มีลักษณะความเป็นผู้นำที่ดีจนเป็นที่ยอมรับนับถือและได้รับการไว้วางใจจากกลุ่ม ผู้นำของกลุ่มที่ดีต้องให้โอกาสแก่สมาชิกได้ร่วมงานและแสดงออกทุกวิถีทางเพื่อที่จะพัฒนาตนเองไปเป็นผู้นำที่ดีในอนาคต รวมทั้งสมาชิกของกลุ่มที่ดีควรจะมีลักษณะดังนี้

1. ยึดมั่นในอุดมการณ์ของกลุ่มพยายามปฏิบัติหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์เพื่อให้บรรลุอุดมการณ์ของกลุ่ม
2. มีความรักดีต่อกัน สมาชิกแสดงออกโดยมีความเชื่อตรงต่อกัน
3. ยอมรับวัตถุประสงค์ของกลุ่มที่ร่วมกันกำหนดขึ้น ทำให้กลุ่มสามารถดำเนินงานได้จนบรรลุวัตถุประสงค์
4. ปรับค่านิยมของตน ให้เข้ากันได้กลมกลืนกับค่านิยมและวัตถุประสงค์ของกลุ่ม
5. ไว้วางใจซึ่งกันและกันในมวลหมู่สมาชิก
6. ทุกคนรู้จักและเข้าใจบทบาท หน้าที่ และสิทธิของตนเป็นอย่างดี และเข้าใจที่จะแยกแยะระหว่างสิทธิและหน้าที่ออกจากกันได้อย่างกระจ่างชัดเจน จึงทำให้สามารถทำงานเป็นกลุ่มได้อย่างดีเต็มประสิทธิภาพ

7. ทุกคนเชื่อในความสามารถของเพื่อนสมาชิกคนอื่น ทำให้เป็นแรงกระตุ้นให้ทุกคนได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มที่
8. สมาชิกทุกคนพร้อมที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกันเมื่อจำเป็น
9. สมาชิกสนใจและเชื่อถือในข้อมูลที่เพื่อนสมาชิกหามาให้ และทุกคนพยายามมีอิทธิพลเหนือคนอื่นตลอดเวลา

กลุ่มที่มีการพัฒนาแล้ว จะสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งกลุ่มที่ผ่านการพัฒนาแล้วจะมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกลุ่มอย่างชัดเจน
2. มีการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลในกลุ่มเป็นอย่างดี
3. มีวิธีการจัดปัญหาและข้อขัดแย้งอย่างเหมาะสม
4. มีการร่วมมือประสานงานระหว่างสมาชิก
5. มีความเชื่อถือไว้วางใจ จริงใจ เปิดเผย เห็นอกเห็นใจกันในหมู่สมาชิก
6. มีการกระตุ้นให้สมาชิกมีความคิดสร้างสรรค์และระดมสมองหรือความคิดความสามารถ ประสพการณ์ของสมาชิกแต่ละคนมาใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน
7. มีมาตรการในการควบคุมกลุ่มอย่างได้ผล
8. มีหัวหน้ากลุ่มที่มีความเป็นผู้นำอย่างมีประสิทธิภาพ
9. เป็นกลุ่มที่ไม่มีสภาพหรือบรรยากาศของการเอา เพ้า เอา ชนะ ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม
10. สมาชิกแต่ละคนมีความเลื่อมใสศรัทธา หรือเห็นคุณค่าของการทำงานโดยกระบวนกรของกลุ่มที่เป็นระบบ

ระยการประสพปัญหา

เมื่อนุชย์มารวมตัวกันเป็นกลุ่มและสามารถดำเนินกิจกรรมตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดขึ้นได้แล้ว สิ่งที่เกิดขึ้นตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ดังที่กล่าวมาแล้วในตอนต้นคือปัญหาคนยิ่งมากหรือกลุ่มยิ่งใหญ่ ปัญหาที่จะมากหรือใหญ่ โดยเป็นเงาตามตัว และก็พบอยู่บ่อย ๆ ว่ามีปัญหาเกิดขึ้นมาโดยไม่คาดฝัน ปัญหาของกลุ่มเปรียบเสมือนโรคภัยของมนุษย์คนไข้ที่ป่วยหนักจำเป็นต้องได้รับการเยียวยารักษาที่ดีและถูกต้อง มิฉะนั้นผู้ป่วยนั้นจะต้องถึงแก่ความตายฉันใดกลุ่มที่ประสพปัญหาหนักหรือปัญหายากก็จำเป็นต้องได้รับการแก้ปัญหาที่ดีและถูกต้องให้หมดปัญหาให้ได้โดยเร็วที่สุด มิฉะนั้น กลุ่มก็จะต้องแตกสลายเช่นเดียวกัน

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับกลุ่มมักมีสาเหตุมาจากสมาชิกของกลุ่มรวมทั้งผู้นำและจากการงานกลุ่มเอง โดยมีสาเหตุที่สำคัญดังนี้

1. สมาชิกของกลุ่มถูกบอกให้หยุดงานหรือเปลี่ยนงาน ทำให้ผู้นั้นรู้สึกตัวว่าหมดอำนาจหรือไม่มีคุณค่า
2. เกิดมีข้อมูลใหม่ ๆ ขึ้นมาโดยไม่มี การอธิบายให้กระจ่างชัด ทำให้สมาชิกของกลุ่มที่เกี่ยวข้องต้องการคำตอบหรือคำอธิบาย อาจทำให้เกิดความรู้สึกต้องงาน ต่อกลุ่ม และต่อสมาชิก หรือต่อผู้อื่นหรือต่อผู้นำแตกต่างไปจากเดิม
3. ผลการตัดสินใจของผู้นำบางประการที่ไม่มีการอธิบายให้กระจ่างชัดจนทำให้เกิดความกังวลขึ้นในหมู่สมาชิกของกลุ่มได้
4. ความแตกต่างขั้นพื้นฐานของสมาชิกที่เกี่ยวกับงานที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนจะทำให้เกิดการแบ่งกลุ่มสมาชิกออกเป็น 2 กลุ่ม เช่น กลุ่มพื้นฐานต่ำและกลุ่มพื้นฐานสูง
5. เกิดมีการขัดแย้งระหว่างบุคคลหรือระหว่างกลุ่มอย่างชัดเจน

ระยะการแก้ปัญหา

ปัญหาหรือข้อขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้นไม่ใช่เรื่องยากเกินฝีมือมนุษย์ถ้าต้องการจะแก้ไข เพราะฉะนั้นในการแก้ปัญหาจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจกันในระหว่างหมู่มวลชนสมาชิกทุกคนของกลุ่มด้วยความจริงใจและความรัก เมตตากรุณาของสมาชิกทุกคน โดยผู้นำจะต้องแสดงฝีมือหรือความสามารถในการสร้างความร่วมมือร่วมใจให้เกิดขึ้นให้ได้ และต้องขอให้ทุกคนช่วยกันต่อสู้เอาชนะปัญหาและข้อขัดข้องต่าง ๆ ให้สำเร็จเป็นระยะๆ ไป การทิ้งปัญหาเอาไว้หรือการหลีกเลี่ยงปัญหาจะเป็นการสะสมปัญหาให้มากขึ้น และ โหม้โตขึ้นเรื่อยๆจนในที่สุดจะหมดหนทางแก้ไข

วิธีการแก้ปัญหา

เมื่อเกิดปัญหาและข้อขัดข้องแล้ว จะต้องแก้ไขให้ได้ทุกเรื่องโดยเรียงตามลำดับความสำคัญก่อนหลังที่ได้จัดไว้แล้ว โดยจะต้องแก้ไขไปตามสาเหตุทุกข้อข้อใจแต่ละปัญหา สาเหตุของปัญหา สามารถแบ่งได้ 2 ด้าน

1. ด้านการทำงาน จะต้องมีการรวบรวมผลงานอย่างละเอียดของแต่ละบุคคลไว้เป็นหลักฐานเพื่อใช้ในการประเมินผลงาน ตั้งแต่ปริมาณและคุณภาพของผลงาน รวมทั้งประเมินผลของการตัดสินใจและผลที่เกิดจากการแก้ปัญหาขั้นสุดท้ายก็จะทำให้ทราบถึงผลงานของแต่ละบุคคลว่าบรรลุเป้าหมายหรือมีความบกพร่องแค่ไหน ทั้งนี้กระทำได้โดยการตั้งคณะกรรมการประเมินผล

ขึ้นมาคณะหนึ่งเพื่อทำหน้าที่ประเมินผลงานของแต่ละคนโดยอาศัยสถิติและข้อมูลที่บ้านที่กไว้อย่างละเอียดและถูกต้องตามความเป็นจริง แล้วแก้ปัญหาเป็นเรื่อง ๆ ตามลำดับด้วยความยุติธรรมไม่มีการเลือกที่รักมักที่ชัง เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ มิฉะนั้นคณะกรรมการชุดนี้อาจจะกลายเป็นผู้นำให้เกิดปัญหามากขึ้น ทำให้มีการแตกแยกระหว่างหมู่สมาชิกของกลุ่มมากขึ้น แทนที่จะมาช่วยแก้ปัญหาการแตกแยกภายในกลุ่ม

2. ด้านความรู้สึกและสังคมภายในกลุ่ม ทุกคนที่เกี่ยวข้องภายในกลุ่มมีความเข้าใจและขอให้ความร่วมมือร่วมใจกันแก้ไขปัญหาต่อไปเรื่อย ๆ กลุ่มต้องมีการตรวจสอบโครงสร้างของกลุ่มทุกด้าน ทั้งด้านการบริหารและการดำเนินงาน พร้อมทั้งแนะนำให้สมาชิกของกลุ่มหันกลับไปมองอดีตตั้งแต่เริ่มพัฒนากลุ่มขึ้นมา สมาชิกกลุ่มต้องมีความระลึกถึงและทบทวนผลงานทั้งหลายที่ผ่านมาและยอมรับความผิดพลาดและข้อบกพร่องต่าง ๆ ของกลุ่ม เพื่อนำมาช่วยกันแก้ไขปรับปรุงโครงสร้างของกลุ่มเสียใหม่ให้เหมาะสมถ้ามีความจำเป็น ซึ่งรวมทั้งวิธีการทำงานและกฎระเบียบต่าง ๆ ของกลุ่ม ผู้นำกลุ่มและสมาชิกกลุ่มต้องมีการวิเคราะห์ความรุนแรงของความแตกแยกภายในกลุ่ม พร้อมทั้งค้นหาสาเหตุของความแตกแยก เพื่อที่กลุ่มจะได้ร่วมมือกันแก้ไขตามสาเหตุนั้น ๆ

การทำให้เกิดความร่วมมือกันทั้งผู้นำและมวลสมาชิกทุกคนในการแก้ปัญหาทุกเรื่องและทุกจุดมีความสำคัญมาก เพราะจะทำให้สมาชิกแต่ละคนเกิดความรู้สึกภูมิใจที่เป็นผู้หนึ่งที่มีส่วนในการแก้ปัญหาของ กลุ่มหรือองค์การ ซึ่งจะส่งผลในเรื่องของความร่วมมือในการทำงานและการพัฒนากลุ่มเป็นอันดับต่อไป

ระยะการฟื้นฟูและการปฏิรูปกลุ่ม

ความร่วมมือของกลุ่มในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในกลุ่ม เมื่อปัญหาภายในกลุ่มถูกขจัดได้สำเร็จแล้ว กลุ่มจำเป็นต้องรีบปรับปรุงสภาพของกลุ่มให้กลับคืนสู่สภาพเดิมหรืออาจจำเป็นที่จะต้องทำการปฏิรูปกลุ่มให้ดีขึ้นกว่าเดิมอีก ทั้งเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำงานและเรื่องความรู้สึกและสังคมภายในของกลุ่มโดยมีกิจกรรมดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมที่เกี่ยวกับการทำงาน การอธิบายให้สมาชิกทุกคนเข้าใจอย่างกระจ่างชัดและถูกต้องถึงปัญหารวมทั้งข้อมูลและประเด็นต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการร่วมกันแก้ปัญหา ทั้งนี้เพื่อให้ทุกคนทราบและเข้าใจไปแนวทางเดียวกัน ข้อมูลต่าง ๆ ที่ประเมินได้จากการประเมินผลในระยะแก้ปัญหานั้น จะต้องเชื่อถือได้เหมาะสมและสามารถที่จะนำมาปฏิบัติได้จริง สมาชิกกลุ่ม ต้องยอมรับการมีส่วนร่วมของทุก ๆ คน เพื่อเป็นการส่งเสริมและกระตุ้นให้เกิดความร่วมมืออย่างเต็มที่ของ

มวลสมาชิกทุกคน รวมถึงการสร้างกฎระเบียบของกลุ่มขึ้นมาใหม่ กฎระเบียบเหล่านั้นควร กระตุ้นให้ทุกคนเกิดแนวความคิดใหม่ ๆ

2. กิจกรรมที่เกี่ยวกับความรู้สึกและสังคมภายในกลุ่ม กลุ่มต้องพยายามค้นหาวิธีแก้ไข ปัญหาแทนที่จะพยายามหาความขัดแย้งของมวลสมาชิก ต้องมีการปรับปรุงหรือปฏิรูปโครงสร้างของกลุ่มขึ้นมาใหม่ การปรับปรุงนั้นต้องทำให้สมาชิกมีความพอใจในการใช้ทรัพยากรต่างๆ ของกลุ่ม ที่มีอยู่แล้วเพื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับกลุ่มให้มากที่สุด

การพัฒนาทุกสิ่ง 4 ระยะนั้น ดำเนินไปเป็นวงจรของการดำเนินการและความเจริญของกลุ่มตราบดีที่กลุ่มยังสามารถแก้ไขปัญหาก็ได้ แต่ถ้าเกิดกลุ่มปล่อยปละละเลยไม่แก้ไขปัญหา ปล่อยให้ปัญหาสะสมจนถึงขั้นที่ไม่สามารถแก้ไขได้ วงจรของความเจริญหรือการพัฒนาของกลุ่มก็จะแตกออกมาจนกระทั่งถึงขั้นสุดท้ายที่หมดหนทางแก้ไข คือ กลุ่มแตกสลาย การทำให้กลุ่มดำรงอยู่และพัฒนาต่อไปมีปัจจัยที่สำคัญหลายประการ ซึ่งกลุ่มที่เกิดขึ้นอาจมีการพัฒนา หรือเจริญเติบโตขึ้นต่อไปหรืออาจสลายไปหลังจากบรรลุกิจกรรมหรือเป้าหมายที่สมาชิกกลุ่มต้องการแล้วก็ได้ การพัฒนาของกลุ่มอาจสูงขึ้นหรือสลายไปย่อม แล้วแต่ปัจจัย 4 ประการดัง ต่อไปนี้

1. คนเกิดแรงจูงใจที่จะเข้าร่วมกลุ่มเพราะแรงกระตุ้นจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ การชักชวนของผู้นำ หรือความต้องการของตนเอง แต่ยังคงขาดความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ในการทำงาน เป็นกลุ่ม ลักษณะนี้กลุ่มจะพัฒนาต่อไปอีกโดยจะมีสมาชิกเพิ่มมากขึ้น

2. แรงจูงใจในการรวมกลุ่มลดลง เนื่องจากความผิดหวังหรือมีปัญหาอุปสรรคในการปรับตัวทำให้คนในกลุ่มเกิดความท้อแท้ และถ้าหากไม่มีการแก้ไขจำนวนสมาชิกในกลุ่มอาจจะลดลงจนถึงกลุ่มสลายไปในที่สุด

3. สมาชิกมีการปรับตัว โดยได้รับความรู้ใหม่ ๆ และพยายามเพิ่มผลผลิตให้สูงขึ้นซึ่งจะทำให้กลุ่มดำรงอยู่ได้และพัฒนาต่อไปได้อีก

4. กลุ่มมีความสัมพันธ์ที่ดี ทั้งผู้นำและสมาชิกได้รับการสนับสนุน จะทำให้กลุ่มดำรงอยู่ต่อไปได้เพราะได้รับความร่วมมืออันดีจากสมาชิก

ไม่ว่ากลุ่มจะพัฒนาต่อไป หรือกลุ่มจะล่มสลาย การทำงานในกลุ่มจะต้องอาศัยความร่วมมือของสมาชิกกลุ่ม หากสมาชิกไม่ร่วมมือ รวมพลังทำงานกลุ่ม งานทุกอย่างก็ไม่สามารถประสบความสำเร็จได้ ทั้งนี้เพราะการรวมกันทำงานต้องอาศัยการประสานงานหลังจากสมาชิกกลุ่ม เพื่อให้งานดำเนินไปด้วยดี หากขาดความร่วมมือกลุ่ม ย่อมไม่สามารถทำงานที่ตั้งหวังไว้ได้สำเร็จ ซึ่งขั้นตอนการพัฒนาทุกสิ่งในแง่ของการปฏิบัตินั้นควรมีหลักในการปฏิบัติดังนี้

1. การจัดตั้งกลุ่มต้องคำนึงถึงความเหนียวแน่นและประสิทธิภาพขององค์กรเป็นหลัก เช่น

- 1.1 กลุ่มจะต้องเกิดจากความต้องการของชุมชนและความสมัครใจ
- 1.2 กลุ่มต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนร่วมกันของสมาชิก
- 1.3 กลุ่มจะต้องมีความสัมพันธ์และบรรยากาศแห่งความร่วมมือของสมาชิก
- 1.4 กลุ่มจะต้องกำหนดหน้าที่ให้สมาชิกรู้จักบทบาทหน้าที่ของตน เห็นแก่ประโยชน์ของกลุ่มมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว
- 1.5 กลุ่มต้องกำหนดหน้าที่สมาชิกให้ชัดเจน นอกเหนือจากการประชุม
- 1.6 กลุ่มจะต้องมีระเบียบวินัย อยู่ร่วมกันอย่างมีกฎเกณฑ์
- 1.7 กลุ่มจะต้องสามารถดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ชักชวนสมาชิกให้มาพบปะกัน บ่อยครั้ง มีแผนงาน มีกิจกรรมสนองตอบความต้องการของสมาชิกกลุ่ม จะต้อง มีเป้าหมายการเพิ่มสมาชิกหรือประเมินผลกลุ่มเอง

แนวคิดการมีส่วนร่วม

ฐานแนวคิดการมีส่วนร่วม คือ เชื่อว่าเกษตรกรต่างมีภูมิปัญญา มีประสบการณ์ในการทำ การเกษตรในระดับหนึ่ง ซึ่งสามารถพัฒนาขึ้น ได้จากการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมไปผสมผสานกับ สิ่งที่เกษตรกรปฏิบัติอยู่เดิมอย่างกลมกลืน โดยขึ้นอยู่กับความต้องการของเกษตรกรและเกษตรกรมี ความกระตือรือร้นที่จะร่วมกันเรียนรู้และนำไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ เกษตรกรสามารถ ตัดสินใจได้อย่างถูกต้องด้วยตนเองในการแก้ปัญหาต่างๆ เพื่อให้ได้ผลตอบแทนสูงสุดโดยใช้ปัจจัย การผลิตในระดับที่เหมาะสม การส่งเสริมการเกษตรกระบวนการนี้เกษตรกรจะได้รับการพัฒนา โดยในบางกรณีเกษตรกรอาจไม่รู้ตัวว่ากำลังเรียนรู้ หรือถูกสอนให้เกิดการยอมรับ โดยไม่รู้ตัว ส่งผลให้เกิดความยั่งยืนสำหรับเกษตรกรเอง (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2543) ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะ ของ ทวี (2528) ที่เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนนับได้ว่าเป็นหัวใจของการพัฒนา ซึ่งจะเห็น ได้จากกิจกรรมการพัฒนาใดๆก็ตามหากประชาชนไม่มีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของและลงมือดำเนิน กิจกรรมด้วยตนเองแล้ว กิจกรรมนั้นก็อาจสำเร็จและดำรงอยู่ได้ แต่ถ้าหากว่าประชาชนมีความรู้ มีความเข้าใจในกระบวนการอย่างถ่องแท้สามารถมองเห็นคาดหวังไว้ในผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น ต่อตนเอง ครอบครัวและชุมชน ทั้งยังได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างเพียงพอ จนเกิดความตระหนักใน ปัญหาของตนเองและค้นหาทางแก้ไขเพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลงจนเกิดการตัดสินใจเข้ามา มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งจะเป็นการเข้ามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และจะเป็น ประโยชน์ต่อการดำเนินกิจกรรมให้สอดคล้องกับความเป็นจริงของชุมชนซึ่งนำไปสู่ความยั่งยืน ของกิจกรรม พร้อมทั้งจะช่วยให้พัฒนาขีดความสามารถของประชาชนให้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งสามารถ นำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาทุกๆ แขนง

นอกจากนี้ ไพรต์นั (2527) ได้กล่าวในทำนองเดียวกันว่า การมีส่วนร่วมคือ การที่ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นหรือเกษตรกรในท้องถิ่นมีการประสานงาน และความรับผิดชอบในการพัฒนาท้องถิ่นให้ตรงกับความต้องการของตนเอง โดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและมีการวางแผนไปจนถึงการลงมือปฏิบัติตามแผนและการประเมินผล ซึ่งจะก่อให้เกิดเกษตรกรหรือชุมชนเกิดจิตสำนึกร่วมกันถึงการเป็นเจ้าของกิจการนั้น

ความหมายของการมีส่วนร่วม

ทวิทอง (2527) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการและควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคมเพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกสังคม ในการมีส่วนร่วมประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญาซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนเองอย่างเป็นตัวของตัวเอง

ไนเรเร อังไน (กิตติชัย, 2536 : 14) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการที่มนุษย์สามารถจะกระทำการเปลี่ยนแปลงและควบคุมสภาพแวดล้อมของตนเอง เพราะมนุษย์ไม่ใช่วัตถุหรือสิ่งที่จะถูกกระทำการพัฒนา มนุษย์เองเท่านั้นที่จะพัฒนาและเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดไตร่ตรอง หาทางเลือกการแก้ปัญหาและการลงมือกระทำด้วยตนเอง นี่คือการปลดปล่อยตนเองจากข้อจำกัดต่างๆ และเพิ่มทักษะตนเองในการควบคุมสภาพแวดล้อมด้วยตนเอง

ลักษณะการมีส่วนร่วม

ในทัศนะของเสนห์ (2527) การมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงนั้นคือ การที่ประชาชนมีโอกาสอย่างอิสระ ปราศจากการแทรกแซง ครอบงำ บังคับให้ได้การพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดแจงใช้ควบคุม ระดมทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ประโยชน์เพื่อการดำรงชีพตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคม เป็นการพัฒนาระบวนการเรียนรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปของการตัดสินใจที่จะกำหนดวิถีชีวิตของตนเองอย่างเชื่อมั่น เพื่อเป้าหมายแห่งการพึงตนเองได้ในที่สุด ทั้งนี้ลักษณะของการมีส่วนร่วมคือการที่ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา เป็นผู้ที่ทำทุกอย่างไม่ใช่หน่วยงานภายนอกเป็นผู้กำหนดแล้วให้ประชาชนมาร่วมในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทุกอย่างต้องเป็นเรื่องของประชาชนที่คิดขึ้นมาเองแต่บางครั้งบางเหตุการณ์จำเป็นต้องอาศัยการรับการกระตุ้นหรือข้อมูลเท็จจริงบนหลักของเหตุและผลประกอบด้วย (ทวิทอง, 2527)

ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของ Cohen (1977) ที่เห็นว่าการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) ควบคู่ไปกับการปฏิบัติการ (Implementation) อีกทั้งการตัดสินใจยังมีความ

เกี่ยวข้องกับประชาชนในเรื่องของผลประโยชน์ (Benefits) และการประเมิน (Evaluation) ในกิจกรรมการพัฒนาด้วย โดยที่ผลประโยชน์นั้นก็เป็นตัวกำหนดให้มีการประเมินผล ซึ่งต่างก็ได้รับผลมาจากขั้นตอนการตัดสินใจทั้งสิ้น และมีผลสะท้อนกลับ (Feedback) จากการประเมินผลและการปฏิบัติการกลับไปสู่การตัดสินใจอีก

ขั้นตอน/กระบวนการของการมีส่วนร่วม

ผู้รู้ได้กล่าวถึงขั้นตอน / กระบวนการของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

ไพรัตน์ (2527) เสนอว่า ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาทั้งหลายจะต้องให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในทุกขั้นตอนของกระบวนการพัฒนา 8 ประการ ดังนี้

1. ร่วมศึกษา ค้นคว้าหาปัญหา สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นและความต้องการของชุมชน
2. ร่วมสร้างรูปแบบ ค้นคว้าหาวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชนสร้างสิ่งใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือสนองตอบความต้องการของชุมชน
3. ร่วมกำหนดนโยบาย วางแผนงาน โครงการกิจกรรม
4. ร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรในชุมชนที่มีอยู่อย่างจำกัด ให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุด
5. ร่วมปรับปรุงเสนอแนะระบบบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล
6. ร่วมช่วยเหลือสนับสนุนด้านการเงิน หรือลงทุนในกิจกรรม โครงการของชุมชนตามขีดความสามารถและศักยภาพของตนเอง
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมที่วางไว้ ให้บรรลุผลตามเป้าหมายบังเกิดผลดีแก่ชุมชน
8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล รวมทั้งร่วมบำรุงรักษาโครงการหรือกิจกรรมที่ทั้ง

เอกชนและรัฐบาล ได้จัดทำขึ้น ให้สามารถใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป
กล่าวโดยสรุป ขั้นตอนกระบวนการของการมีส่วนร่วมในการพัฒนามีทั้งที่คล้ายคลึงและแตกต่างกัน แต่อย่างไรก็ตามในทุกขั้นตอนกระบวนการพัฒนานั้นประชาชนจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง กล่าวคือ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในฐานะผู้ตัดสินใจ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR)

ในการสนับสนุนให้ชาวบ้านเป็นผู้ตัดสินใจในการกำหนดทางเลือกในการดำเนินชีวิตของตนเองนั้น เครื่องมือหนึ่งที่น่าสนใจได้แก่ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory-Action Research : PAR)

สุถางค์ (2540) เห็นว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นวิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์โดยอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมวิจัยนับตั้งแต่การระบุปัญหา การวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา การค้นหาทางเลือกและปฏิบัติตามแนวทางเลือก และการประเมินผลการดำเนินการ ในทำนองเดียวกัน Sumayao (2542) เห็นว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการซึ่งประชาชนในองค์กรหรือชุมชนที่เป็นเป้าหมายของการวิจัยมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันกับนักวิจัยตลอดกระบวนการของการวิจัยนั้น ตั้งแต่การออกแบบงานวิจัยจนถึงการนำเสนอรายงานขั้นสุดท้ายและร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ตลอดจนการนำผลการวิจัยนั้นไปใช้ประโยชน์

จะเห็นว่าในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นักวิจัยภายนอกต้องยอมรับว่าชาวบ้านเป็นผู้กำหนดปัญหาและการแสวงหาทางเลือกในการแก้ปัญหาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต โจทย์วิจัยจึงควรเริ่มจากชาวบ้านมากกว่าเริ่มจากความสนใจของนักวิจัยภายนอก

ธนพรรณ (2540) ชี้ให้เห็นว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยประชาชนมีส่วนร่วม เป็นวิธีที่จะช่วยให้ประชาชนสามารถเข้ามารวมตัวกันขึ้นมาในรูปองค์กรประชาชน และสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความเข้มแข็ง ทั้งโครงสร้างและการดำเนินงานโดยอาศัยเงื่อนไขของการเพิ่มขีดความสามารถของประชาชนด้วยระบบข้อมูล ทำให้ประชาชนเห็นถึงความสำคัญของข้อมูล เพราะข้อมูลเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้ประชาชนสามารถวิเคราะห์ระบบข้อมูลได้ ต้องอาศัยการฝึกฝนประชาชนให้ทำวิจัยเป็น โดยการสร้างทีมงานวิจัยท้องถิ่นเช่นเดียวกับ ปิยะวัตติ (2543) ที่เสนอว่าแนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ประยุกต์ในกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยเน้นให้ “คน” เข้ามาร่วมกระบวนการคิด ตั้งคำถาม วางแผนและทำวิจัยเพื่อหาคำตอบอย่างเป็นระบบ และเรียนรู้จากการทำงานวิจัยที่เป็นเชิงปฏิบัติการจริง เพื่อแก้ปัญหาของตนเอง โดยมีกระบวนการทำงานอย่างเป็นเหตุเป็นผล เพื่อให้ชุมชนได้ร่วมกันจัดการชีวิตของตนเอง เป็นหนทางหนึ่งที่จะนำไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนได้

ทั้งนี้ ปารีชาติ (2543) เสนอว่าในกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม นั้น นักวิจัยภายนอกชุมชนทำหน้าที่เป็นนักจัดองค์กร ช่วยประสานให้เกิดการอบรมความรู้และทักษะของการทำวิจัยให้แก่ชุมชน และระวังไม่ให้เกิดการครอบงำความคิดและการตัดสินใจของชุมชนอาจจะสรุปตามข้อเสนอของ อรอนงค์ (อ้างใน นุจรินทร์, 2541) ได้ว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีลักษณะดังนี้ คือ

1. เป็นกระบวนการที่เข้าไปศึกษาและสร้างองค์ความรู้ร่วมกันระหว่างทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
2. เป็นกระบวนการศึกษาที่มีนักวิจัยเป็นที่เลี้ยงเพื่อช่วยให้ชุมชน หรือผู้ถูกวิจัยได้สามารถชี้ชัดปัญหาของชุมชนและกำหนดทางเลือกในการแก้ไขปัญหา
3. เป็นกระบวนการ การปฏิบัติการเพื่อแก้ปัญหาที่ชุมชนกำลังเผชิญอยู่

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากผลการวิจัยของ ลำเดือน (2538 : 63-83) พบว่าการเรียนรู้ของบุคคลในชุมชนนั้นจะมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับลักษณะ โครงสร้างของชุมชนในด้านต่างๆ ประสบการณ์ การเรียนรู้ของคนในชุมชนจะเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของพวกเขา ความสนใจในการเรียนรู้จะจำแนกระหว่างหญิงชายอย่างชัดเจน ตามภาระหน้าที่รับผิดชอบ ที่แต่ละเพศมีต่อครอบครัวและสังคม นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มสตรีที่เข้าร่วมในกิจกรรมการศึกษานอกระบบในหมวดที่เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะอาชีพที่จัดโดยหน่วยงานต่างๆ ของรัฐนั้น เข้ามาร่วมกิจกรรมโดยมุ่งหวังว่าจะนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการยกระดับรายได้ของตนเองและครอบครัวให้สูงขึ้น ความเคลื่อนไหวของข้อมูลข่าวสารที่มีอยู่ภายในชุมชนบทเอง ทำให้สตรีชนบทที่สนใจจะประกอบอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว อาชีพผ้าทอมือเป็นอีกอาชีพหนึ่งที่สนใจจะประกอบอาชีพเสริม เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว อาชีพผ้าทอมือเป็นอีกอาชีพหนึ่งที่สตรีชนบทยึดเป็นอาชีพเสริม ทั้งนี้เนื่องจากในสังคมเกษตรกรรมในอดีต ทุกครัวเรือนจะมีการทอผ้าเพื่อใช้สอยกันภายในครอบครัว และมีการถ่ายทอดสั่งสมกรรมวิธีการทอผ้าให้แก่สมาชิก โดยเฉพาะสมาชิกที่เป็นเพศหญิง แม่หรือยายจะเป็นผู้รับหน้าที่ถ่ายทอดกรรมวิธี วิธีการ ตลอดจนประสบการณ์ในการทอผ้าให้แก่ลูกหลาน จนสั่งสมเป็นภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งเพื่อใช้ในการชีวิตประจำวันตามโอกาสต่างๆ นอกจากนี้ผ้าทอยังใช้ในการแลกเปลี่ยนกับผลผลิตอื่นๆ อีกด้วย จากเหตุผลดังกล่าว การทอผ้าในอดีตจึงเป็นการผลิตเพื่อใช้เองในครอบครัวหรือชุมชน มิได้ผลิตเพื่อการค้า ซึ่งอเนก (2523 : คำนำ) ให้ข้อคิดว่า “ชาวชนบทเองมีกระบวนการศึกษา เรียนรู้และการแสวงหาทางออกเพื่อตอบสนองต่อปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นและมีการปรับตัวให้เข้ากับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม วัฒนธรรมที่เป็นไปอย่างรวดเร็วและซับซ้อนได้”

อเนก (2523 : คำนำ) ได้เสนอแนวคิดเรื่องการเรียนรู้ของชาวบ้านสรุปได้ว่า การที่ชาวบ้านสามารถพึ่งตนเองได้ ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้มีการช่วยเหลือจากภายนอกมากนัก ก็เพราะชาวบ้านมีกระบวนการศึกษาและการแสวงหาทางออก เพื่อตอบสนองต่อปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น และมีการปรับตัวให้เข้ากับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม และวัฒนธรรมที่เป็นไปอย่างรวดเร็วและซับซ้อนได้

นอกจากนี้ กาญจนา (2546) ให้ทรรศนะว่าการเรียนรู้คือ กระบวนการอันมีรากฐานอยู่ที่ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งได้ได้แยกแยะระหว่างการเรียนรู้กับวิถีชีวิต เนื้อหาและการปฏิบัติเป็นหนึ่งเดียว กระบวนการดังกล่าวเกิดจากท้องถิ่น เหมาะสมกับท้องถิ่น ช่วยให้ผู้บุคคลและชุมชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ องค์ประกอบสำคัญคือภูมิปัญญาพื้นบ้าน การปฏิบัติตามแบบอย่างของผู้รู้ การอบรมสั่งสอนในบริบทของชุมชนและวัฒนธรรมที่เป็นจริงของชาวบ้านในท้องถิ่น

กองวิจัยและประเมินผล กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย (2524) ได้ทำการวิจัย เรื่อง บทบาทการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจและสังคมของสตรีชนบท โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ลักษณะต่างๆ ไปเกี่ยวกับ การมีบทบาทและการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจและสังคมของสตรีชนบท โดยเฉพาะในเขตชนบทยากจนเพื่อประเมินศักยภาพของสตรีชนบทที่รวมตัวกันเข้าเป็นกลุ่มเพื่อ ประโยชน์ต่างๆ ในชุมชน และเพื่อศึกษาถึงทัศนคติทั่วไปของสตรีชนบทที่รวมตัวกันเข้าเป็นกลุ่มเพื่อ ประโยชน์ต่างๆ ทั้งที่ภาครัฐบาลและเอกชนดำเนินการ โดยเลือกทำการศึกษาในภาคเหนือและภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้วิธีสัมภาษณ์สตรีตัวอย่างอายุระหว่าง 16-49 ปี ผลการศึกษาวิจัยพบว่า สตรีในชนบทที่มีความตระหนักในบทบาทของตนต่อชุมชน โดยเห็นว่า ตนเองควรมีหน้าที่ช่วย พัฒนาทำนุบำรุงชุมชนในรูปแบบต่างๆ ในด้านการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ และปรากฏว่าสตรีใน ชนบทมีทัศนคติที่สอดคล้องกันว่า สตรีไม่ควรรับผิดชอบในฐานะแม่บ้านในครอบครัวเท่านั้นแต่ควรมี หน้าที่ทำงานอื่นๆ เพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว ในแง่ของกิจกรรมพัฒนาสตรีต่างๆ พบว่า สตรีชนบท มีความสนใจต่อการดำเนินงาน เหล่านั้นและใคร่จะได้รับความรู้ และประโยชน์ต่างๆ จากกิจกรรมเหล่านั้นเสมอ

เบญญา (2524) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำของสตรีในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าปัจจัยที่ทำให้ ผู้นำสตรีในจังหวัดเชียงใหม่ประสบความสำเร็จคือ การรู้หลักหรือหน้าที่การบริหารงาน ได้แก่การ วางแผนงาน การกระจายหน้าที่ และความรับผิดชอบ ทำงานโดยหลักพัฒนาองค์กร การศึกษาเป็น ตัวแปรสำคัญที่ทำให้มีโอกาสดำเนินงานในอาชีพ การอบรมในครอบครัวตามวัฒนธรรมประเพณี ของชาวลานนาไทย ทำให้สตรีเชียงใหม่ประสบความสำเร็จทั้งหน้าที่การวางแผนและครอบครัว โดยเฉพาะสตรีนักธุรกิจของเชียงใหม่ ประกอบอาชีพโดยใช้วัตถุดิบของท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ จึงมีส่วนช่วยในการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสมทั้งในทางเศรษฐกิจและสังคม

ชูเกียรติ (2535) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ระบบการเรียนรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นภาคเหนือ โดยใช้ วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากพื้นที่หมู่บ้านชนบทในเขตภาคเหนือตอนบนผลการวิจัยพบว่า ระบบการเรียนรู้จากภายนอกที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในท้องถิ่นอย่างมากคือการเรียนรู้ตาม อัยยาศัย จากสื่อมวลชน จากการบอกเล่า ระบบการเรียนรู้จากภายนอกเหล่านั้น นอกจากจะทำให้ เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อกระบวนการเรียนรู้ดั้งเดิมแล้ว ยังทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ด้านพฤติกรรม ทัศนคติ และการดำรงชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นอีกด้วย

ลำเดือน (2538) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมการศึกษานอกระบบกับ กระบวนการเรียนรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นภาคเหนือ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพผลการวิจัยพบว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมการศึกษานอกระบบกับกระบวนการเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชนนั้นเกิดขึ้น น้อยมาก เนื่องจากระบบโครงสร้างของชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการศึกษานอก

ระบบน้อยมาก กิจกรรมการศึกษาอกระบบดำเนินงานโดยมุ่งเน้นที่ความสะดวก รวดเร็ว ของผู้ปฏิบัติมากกว่าความพร้อมและความต้องการของชุมชน เครือข่ายการเรียนรู้ของคนในชุมชนจึงถูกมองข้ามไปไม่ได้ใช้ประโยชน์เท่าที่ควร การเรียนรู้ในกิจกรรมการศึกษาอกระบบมีลักษณะเป็นตอนๆ ไม่ต่อเนื่องส่งผลให้การยอมรับไปปฏิบัติของคนในชุมชนมีน้อย

กมลภัทร์ (2543) ได้ศึกษาเรื่อง การออกแบบเสื้อสตรีวัยทำงานที่มีส่วนประกอบของผ้าทอพื้นเมืองจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าการออกแบบเสื้อสตรีวัยทำงานที่มีส่วนประกอบของผ้าทอพื้นเมือง ข้อแรกที่ต้องคำนึงคือการเลือกวัสดุและสีสันทให้เหมาะสมกับเสื้อผ้าแต่ละรูปแบบ ประการต่อไปคือคำนึงถึงความสวยงามและประโยชน์ใช้สอย และโอกาสในการสวมใส่

บรรชร์ (2538) ได้ศึกษาเรื่อง การเปลี่ยนแปลงกระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิตหัตถกรรมพื้นบ้าน จากการศึกษาพบว่า กลไกที่มีผลต่อกระบวนการถ่ายทอดคือ ภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจ อันเนื่องมาจากปฏิสัมพันธ์กับนักการท่องเที่ยว ทำให้เกิดการแข่งขันในการผลิตเพื่อครอบครองตลาด อีกทั้งภาวะความจำเป็นในการผลิตต่างๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับระบบ ผลประโยชน์และเกิดระบบธุรกิจการถ่ายทอดขึ้น อีกประการหนึ่งคือ กลไกทางวัฒนธรรม ซึ่งเกี่ยวข้องกับระบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและชุมชน ระบบค่านิยมของชุมชน และพฤติกรรมของผู้ผลิตและผู้บริโภค

ทรงพล (2543) ได้ศึกษาลวดลายการทอผ้าชิ้นดินจก อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่าวิวัฒนาการของลวดลายของผ้าชิ้นไม่แตกต่างจากเดิม โดยชิ้นทั้งผืนจะทอลวดลายด้วยสีแดงในส่วนหัวและท้ายนิยมทอลายมุกหรือลายกลองข้าว ลายหงส์ และลายดอกดาวดึง

รจนา (2542) ได้ศึกษาผ้าไหมยกดอกลำพูน พบว่าปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับการทำให้ผ้าไหมยกดอกลำพูนลดน้อยลงได้แก่ ปัญหาด้านวัสดุที่มีทุนสูง การผลิตทำได้ช้าต้องใช้ความพยายาม ความอดทน อีกทั้งใช้เวลาในการทอนาน มีรูปแบบการนำไปใช้งานได้น้อยและมีราคาสูงด้านการตลาดยังไม่แพร่หลาย เนื่องจากได้รับการสนับสนุนเฉพาะกลุ่มลูกค้าที่มีฐานะดีด้านการส่งเสริมจากหน่วยงานต่าง ๆ พบว่าขาดการส่งเสริมอย่างจริงจังทั้งภาครัฐและ เอกชนด้านสังคมและวัฒนธรรม ประเพณีที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้เยาวชน คนรุ่นใหม่ ไม่นิยมอาชีพทอผ้า อีกทั้งมีนิคมอุตสาหกรรมในจังหวัดลำพูน เยาวชนจึงพอใจมาทำงานในนิคมอุตสาหกรรมเนื่องจากรายได้ที่แน่นอนกว่าการทอผ้า นอกจากนี้การรับค่านิยมวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาทำให้การดำรงชีพเปลี่ยนแปลง ประเพณีดั้งเดิมถูกมองข้าม เป็นผลทำให้ผ้าไหมยกดอกลำพูน ซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมถูกทอดทิ้ง จนแนวโน้มว่าจะสูญหายไปเป็นที่สุด ข้อเสนอแนะในการศึกษาต่อไป คือ การศึกษายุทธศาสตร์การดำเนินงานซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยผลักดันให้ดำเนินงานสำเร็จตามเป้าหมายและศึกษาวิธีที่จะจัดให้มีการพัฒนาฝีมือแรงงานช่างทอไหมยกดอกลำพูน

โดยฝึกช่างทอผ้าตามขั้นตอนต่างๆ ให้มีความรู้ กระบวนการผลิตแต่ละขั้นตอนให้คงอยู่เป็น ศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นที่มีคุณค่าต่อไป

สุธัญญา (2544) ได้ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับอาชีพการทอผ้ายกดอก จังหวัดลำพูนพบว่า ผู้ประกอบการอาชีพทอผ้ายกดอกมีอายุระหว่าง 40-60 ปี และใช้เวลาประกอบอาชีพมานานกว่า 20 ปี ในส่วนของอุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้ายกดอกเป็นอุปกรณ์ที่ประดิษฐ์และประยุกต์จากของเดิมที่มี อยู่แล้ว โดยแบ่งได้เป็นการเตรียมเส้นด้าย ได้แก่ การกรอด้ายยืน การกรอด้ายพุ่งและการเดินด้าย การจัดเส้นด้ายเข้ารูปโครง ได้แก่ การคั่นดอก การร้อยพันหวี การเก็บเขาดอกและการเก็บเขาย่ำ การ เตรียมเข้าโครงก็และการทอผ้าเป็นผืน

จากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าคนในชุมชนมี กระบวนการเรียนรู้ที่เป็นลักษณะเฉพาะของตนเองที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์พื้นฐานทางด้าน วัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน นอกจากนี้ยังมีการเรียนรู้ผ่านทางเครือข่ายสังคมที่พวกเขาได้อยู่อีกด้วย ดังนั้นการศึกษาถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ และการแปรรูปเพื่อการจำหน่ายของ ชุมชนเทศบาล ตำบลบ้านตาล อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ว่า มีปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลต่อ ความสำเร็จในการประกอบอาชีพทอผ้าดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อนำผลที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา และส่งเสริมการทอผ้าฝ้ายทอมือแก่กลุ่มทอผ้าในชุมชนตำบลบ้านตาล อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ และกลุ่มทอผ้าในชุมชนอื่นๆต่อไป